

Univerzita Karlova v Praze  
Pedagogická fakulta  
Katedra českého jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

# SOCIOLEKT PRACOVNÍKŮ VE FIRMÁCH ZAMĚŘENÝCH NA IT

SOCIOLECT OF IT COMPANY WORKERS

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.  
Autorka bakalářské práce: Eliška Habartová  
Píškova 1962, Praha 5, 155 00  
B ČJ-NJ  
prezenční  
Rok dokončení práce: 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze práce je identická s její tištěnou podobou.

Praha  
27. 8. 2013

Eliška Habartová

## Poděkování

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Ladislavu Janovcovi, Ph.D., za odbornou pomoc a vedení při psaní této práce.

## **ANOTACE**

Tato bakalářská práce se zabývá sociolektem pracovníků ve firmách zaměřených na informační technologie. Práce se dělí na teoretickou a praktickou část. V části teoretické definuji slang, sociolekt a IT sociolekt; v části praktické potom kvantitativní metodou zkoumám používání IT sociolektu v praxi. Jedním z výstupů mé práce je mnou vytvořený slovník IT sociolektu.

## **ANNOTATION**

The theme of this bachelor thesis is a sociolect vocabulary in IT-oriented companies. This thesis is divided into two parts: theoretical and practical. In the theoretical part, the slang, sociolect and IT sociolect are defined, while the practical part examines the practical usage of the IT sociolect through quantitative research. One of the outputs of the thesis is an IT sociolect dictionary.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

sociolekt – slang – počítač – IT – IT pracovníci

## **KEYWORDS**

sociolect – slang – computer – IT – IT workers

## Obsah

<u>1</u>	<u>Úvod</u>	<u>8</u>
<u>2</u>	<u>Ustanovení terminologie</u>	<u>10</u>
2.1	Pojem sociolekt	10
2.2	Vymezení pojmu slang	11
2.3	Specifikování pojmu sociolekt pracovníků v oblasti informačních technologií	12
2.4	Charakteristika pracovníků v oblasti informačních technologií	12
<u>3</u>	<u>Pronikání IT výrazů do slovní zásoby českého jazyka</u>	<u>15</u>
<u>4</u>	<u>Proces přejímání slov</u>	<u>17</u>
4.1	Výslovnost adaptovaných slov	17
4.2	Otázka slovotvorby	18
4.2.1	Slovotvorné postupy transformační	18
4.2.2	Slovotvorné postupy transpoziční	19
4.2.3	Podstatná jména	19
4.2.4	Slovesa	21
4.2.5	Adjektiva	21
4.3	Víceslovná pojmenování	21
4.4	Otázka synonymie, variantnosti a ekvivalence	22
4.5	Pronikání IT slangů do běžné slovní zásoby	22
<u>5</u>	<u>Výzkumné šetření</u>	<u>23</u>
5.1	Charakteristika vzorku respondentů	23
5.2	Metodika výzkumného šetření	23
5.3	Výsledky výzkumného šetření	24
5.3.1	Otázka č. 1	24
5.3.2	Otázka č. 2	25
5.3.3	Otázka č. 3	26
5.3.4	Otázka č. 4	26

5.4	Závěr výzkumného šetření.....	27
<u>6</u>	<u>Slovník.....</u>	<u>28</u>
6.1	Koncepce slovníku.....	28
6.2	Seznam použitých zkratk ..... 28	28
6.3	Slovník pojmů.....	29
<u>7</u>	<u>Závěr.....</u>	<u>61</u>
<u>8</u>	<u>Prameny.....</u>	<u>63</u>
<u>9</u>	<u>Příloha.....</u>	<u>65</u>

# 1 Úvod

„*Neustálá regenerace slovní zásoby živých jazyků a zvláště velké množství nových slov vznikajících v přítomné době v mnoha současných jazycích staví dnešní lingvistiku před aktuální úkol všestranného studia nových lexikálních jevů, nových lexikálních prostředků*“ (Martincová, 1983, str. 143). Právě i tato věta, kterou uzavírá Olga Martincová svou knihu *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*, přímo nabádá k bližšímu zkoumání různých variet českého jazyka. Jazyk je živý organismus, který se neustále vyvíjí a mění, a tak i lingvistika se neustále musí snažit o to, aby reflektovala změny a nezůstávala za skutečným stavem jazyka pozadu.

V dnešní době je patrný trend globalizace, kdy ústřední roli hraje angličtina. Anglický jazyk prostupuje celým světem bez ohledu na odlišnosti jednotlivých států. Do popředí se rapidní rychlostí dostávají i různé moderní a novější technologie, které lidstvu ulehčují jeho práci či poskytují relaxaci. Především jde o technologie informační, jež představují alfu a omegu virtuálních informací. V několika posledních letech došlo k masivnímu rozšíření internetu, informačního média moderní doby. Internet poskytuje okamžitě nejen nepřeberné množství aktuálních zpráv z celého světa, ale umožňuje i rychlý přístup k informacím a nabízí téměř nekonečné možnosti realizace. Informační technologie bezesporu ovlivnily způsob myšlení lidí všech věkových kategorií, a tudíž i samotný jazyk – právě proto jsem si vybrala za téma bakalářské práce „Sociolekt pracovníků ve firmách zaměřených na IT“.

Cílem mé práce je přiblížit problematiku sociolektu pracovníků v IT a zjistit, jakým způsobem a do jaké míry dochází k přejímání IT výrazů. Dalším úkolem je vytvoření slovníku na základě shromáždění IT sociolektu.

Má práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické.

Základem teoretické části jsou lingvistické práce, které se zabývají chápáním termínů spojených s neologií a sociální lexikologií. Stanovuji základní terminologii, se kterou zacházím (především termíny sociolekt a sociolekt IT pracovníků), a dále charakterizuji uživatele IT sociolektu. Na IT odborníky pohlížím z hlediska psychologického a sociologického a zkoumám, zda jejich věk ovlivňuje i výběr slov nebo slovních spojení. Popisuji proces přejímání slov a na příkladech demonstruji, zda jsou slova přejímaná beze změny či adaptovaná. Rozebírám způsoby, jak se adaptovaná slova začleňují do slovní zásoby jazyka příjemce, a to jak z hlediska slovo tvorby, tak i výslovnosti.



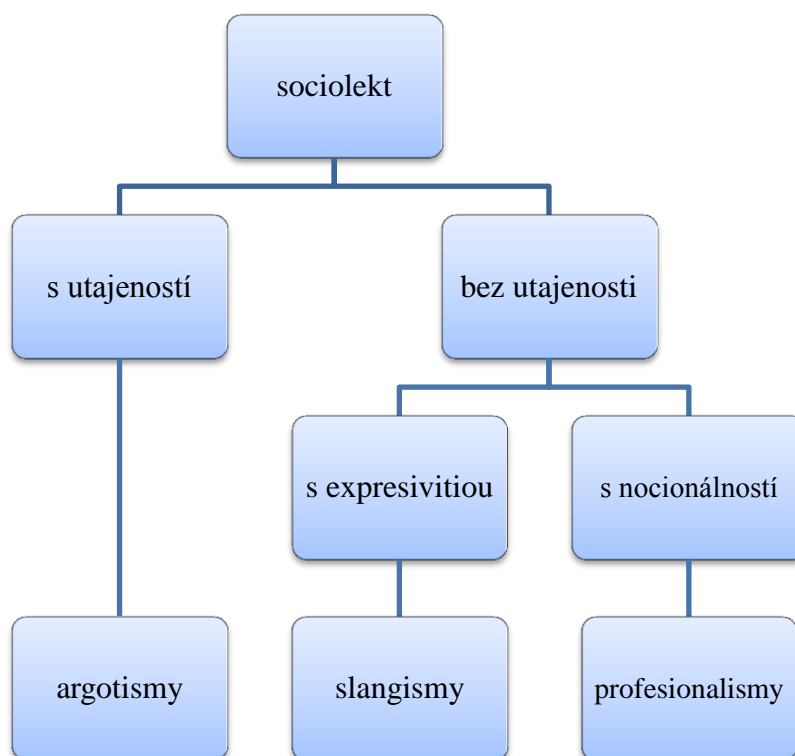
V praktické části slouží za základ mnou vytvořený tematický slovník hesel z oblasti IT sociolektu. Slovník IT sociolektu se opírá o excerpci z jednotlivých slangových slovníků, ale i z různých online slangových slovníků. Dále použiji data z výzkumného šetření. To uskutečňuji kvantitativní metodou, formou dotazníků. Dotazovanými jsou dvě skupiny respondentů. První skupinou jsou IT absolventi, tedy nová nastupující generace IT odborníků přicházejících do zaměstnání. Druhou skupinou jsou jejich zkušení kolegové, IT pracovníci, kteří jsou již několik let dennodenně v kontaktu s prací v IT. Tuto skupinu jsem si ještě pracovně rozdělila na dvě podskupiny dle věku. Touto metodou šetření srovnávám lexikum obou skupin uživatelů IT sociolektu. Zjišťuji, zda slova anglická a adaptovaná z angličtiny převažují nad českými ekvivalenty.

## 2 Ustanovení terminologie

### 2.1 Pojem sociolekt

Sociolekt je termín označující sociálně vymezené lexikum. Jde o souhrnné označení pro příznaková slova, což jsou především profesionalismy, slang a argot. Dle Ološtiaka se jedná o lexém stojící na periferii slovní zásoby, který je společensky determinovaný. Použití sociolektu se váže na společenské skupiny komunikantů, které jsou spjaté nějakým společným zájmem, tématem, předmětem činnosti, životním stylem apod. Sociolekt vzniká na půdě neformálních (= neoficiálních) komunikačních situací.

#### *Schéma rozlišení sociolektů dle Ološtiaka*



Termíny sociolekt, slang a argot pojímá Ološtiak jako soubor jazykových prostředků a termíny slangismy, argotismy a profesionalismy pak jako konkrétní jazykové prostředky.

Sociolekty dělí na základě faktu, zda slouží k utajení, nebo neutajení informace. Pomocí tohoto dělení tak rozeznává na jedné straně argotismy, které mají za úkol pojmenovávanou skutečnost utajit, a na druhé straně slangismy a profesionalismy, které se

utajit obsah sdělení nesnaží. Jak píše Ološtiak, profesionalismy se od slangismů odlišují tím, že mají především výraznou nociónální složku, zatímco pro slangismy je charakteristická expresivita.

## 2.2 Vymezení pojmu slang

Starší české práce věnované sociální lexikologii s termínem sociolekt nepracují, ale povětšinou se uchylují především k užívání termínu slang. Ačkoliv definovat pojem slang se zdá jako snadný úkol, ve skutečnosti tomu tak není. Na což upozorňuje i jeden z největších českých slangologů Jaroslav Hubáček. Jaroslav Hubáček se celoživotně zabývá oblastí slangů a z této problematiky jsou nejvíce ceněné jeho práce *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů* (1971), *Železničářský slang* (1974), *O českých slanzích* (1979, 1981) a *Malý slovník českých slangů* (1988) (Bayerová, 1999). Právě tyto práce patří k zásadním pracím o sociolektu, ze kterých lingvisté vycházejí při dalším studiu slangů. Hubáček je taktéž toho názoru, že „*uvést přesnou a jednoznačnou definici slangu není snadné, neboť v literatuře domácí a zejména zahraniční není jednotu chápání obsahu a rozsahu tohoto jazykovědného pojmu*“ (Hubáček, 1979, s. 9). Hubáček sám vymezuje se své monografii *O českých slanzích* pojem slang jako „*svébytnou součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné vrstvy speciálních pojmenování realizované v běžném (nejčastěji polooficiálním a neoficiálním) dorozumívacím styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí*“ (Hubáček, 1979, s. 17). Chápe v této práci slang v jeho širším pojetí.

Další český lingvista, který se zabývá problematikou slangismů, je Jaroslav Suk. Jeho monografie *Několik slangových slovníků* obsahuje mimo jiné slovní zásobu tehdejšího českého kriminálního slangu, dále také slang chartistů a teplárenských zaměstnanců. Suk zde definuje slang jako „*mluvu skupinovou, mající zvláštní lexikální rejstřík, označující především předměty, osoby, jevy atd. pro život mimo skupinu netypické, sloužící pro komunikaci uvnitř skupiny a často i k vydělení dané skupiny od ostatní společnosti, tedy mající funkci integrující*“ (Suk, 1993, s. 8).

Poslední definicí, ze které vycházím při vymezování pojmu slang v této práci, je definice z *Příruční mluvnice češtiny*, kde slang definují jako „*soubor slov a frází užívaných skupinou lidí spjatých stejným zájmem, eventuálně též profesí*“ (Karlík, 2012, s. 94).

V této práci tedy vymezuji pojem slang jako příznakové lexikum, kterému rozumí pouze určitý okruh pracovníků (v případě této práce zaměstnanců v oboru informačních technologií) a jehož slovní zásoba je natolik sociálně zabarvená, že je běžným uživatelům jazyka nesrozumitelná.

Je nutné ještě podotknout, že slang je živý mluvený konstrukt, který se neustále mění a přetváří, a tak i tato práce podává jen obraz současného poznání.

### **2.3 Specifikování pojmu sociolekt pracovníků v oblasti informačních technologií**

Komunikace mezi IT pracovníky obsahuje velké množství odborných slov, ale také slangů, považuji za ně pouze expresivně zabarvené či nějak jinak změněné odborné termíny. V této práci se zaměřuji především na zpracování slangismů, případně professionalismů, termíny zůstávají vzhledem k rozsahu práce mimo mou pozornost. Zabývám se tedy především slangem, který obsahuje jak česká slova, která ve spojitosti s informačními technologiemi získávají novou významovou složku, tak i slova adaptovaná z angličtiny, která jsou do různé míry počesťována.

### **2.4 Charakteristika pracovníků v oblasti informačních technologií**

Informační technologie se bezesporu staly nedílnou součástí našeho života, jsou využívány nejen v zaměstnání, ale i jedincem pro jeho vlastní mimopracovní potřebu. Pro správné fungování informačních technologií je nutné mít fungující IT podporu. Pracovníci v informačních technologiích se zabývají především správou a nastavením hardwaru, softwaru a různých IT odborných aplikací. Oblast informačních technologií je stále převážně doménou mužů, ale v poslední době do oblasti IT stále více přicházejí i ženy.

IT pracovníci mají vysoké odborné a technické znalosti. Ačkoliv by se práce v IT oblasti mohla zdát jako ryze technická práce, kdy pracovník tráví svou pracovní dobu pouze se stroji, není tomu tak. IT pracovníci se nezabývají pouze správou počítačové techniky a nestarají se jen o bezchybné fungování informačních technologií, ale zároveň komunikují a pomáhají dalším lidem, kteří IT oboru, a tedy i dané terminologii nerozumí. Jazyk počítačů je velmi odborný, a tudíž laikům nesrozumitelný, a proto je nutné, aby byli IT pracovníci empatičtí ke svým klientům a méně zkušeným kolegům ve firmě a trpělivě jim pomohli vyřešit daný problém. IT pracovníci zároveň vytváří jednotlivé reporty –

databáze, které slouží k dalšímu šetření a rozvíjení služeb. Oblast IT se neustále vyvíjí a zdokonaluje, a chtějí-li IT pracovníci držet krok s tímto vývojem, musí se neustále dále vzdělávat v oboru a rozvíjet své znalosti.

Jak již bylo řečeno, pracovníci v IT oboru musí být houževnatí a neustále si doplňovat informace o zdokonalujících se technologiích. Co se jejich vzdělání týče, nejlépe připravení přijdou do práce z vysokých škol, které jsou specializované na informační technologie. Vzdělání z vysoké školy však pro tuto práci není podmínkou. IT odborníkem se může stát kdokoliv, kdo má opravdové nadšení pro moderní informační technologie, věnuje svůj čas a úsilí studiu a lepšímu poznání problematiky. Zároveň musí mít logické, konstruktivní a systematické uvažování.

Je těžké specifikovat prostředí IT odborníků, protože každý IT pracovník má svou specializaci, která s sebou nese svá určitá specifika. Pracovní prostředí pracovníků hardwarové podpory je tak bezesporu odlišné od pracoviště softwarové podpory nebo managementu IT oddělení. V této práci se věnuji IT slangismům softwarové a hardwarové podpory, a proto přiblížím pouze jejich pracovní prostředí. Tito IT pracovníci pracují v uzavřeném prostoru společně se svými IT kolegy. Pracují samostatně na svém počítači, na kterém vymýšlejí například nové programy, nebo ovládají vzdálené počítače pomocí sítě či řeší mnoho jiných vyvstávších problémů. Pokud ten který problém není řešitelný z jejich počítače, je nutné, aby se na dané místo vypravili a vzniklý problém řešili na místě. IT pracovníci tím pádem nepracují pouze ve svém oddělení, ale docházejí i do jiných oddělení, u větších firem dokonce i do jiných zařízení v republice.

Při práci v IT oboru je třeba dbát na to, aby se práce s odlidštěnými stroji nepromítla do psychiky jedince. Komunikace výhradně přes počítač výrazně zeslabuje sociální chování. Tato nepřímá forma komunikace má samozřejmě největší vliv na oblast mezilidských vztahů – člověk, který je zcela vtažen do světa počítačů, nemá v běžném komunikačním aktu jistotu, a tak hůře komunikuje a jedná s lidmi, což může vést až k neschopnosti navázat jakýkoliv vztah s ostatními lidmi. Komunikace je také neúplná, adresát nemá možnost vnímat zrakovou či sluchovou zpětnou vazbu, takže komunikace probíhá pouze na verbální úrovni. Je mimo jiné nutné, aby IT pracovník měl schopnost izolovat práci od svého soukromého života a nenechat se pohltit světem počítačů. Zároveň je nezbytně nutné u této profese dodržovat tzv. duševní hygienu různými koníčky, sportem, relaxováním aj.

Ze všech mnou předestřených aspektů této profese tedy vyplývá, že práce v IT oboru je velmi specifickým způsobem náročná na psychiku jedince. Vzhledem k nutnosti časté

neúplné komunikace a značného množství času tráveného v úzkém okruhu stejně specializovaných pracovníků může dojít k dlouhodobým dopadům na společenský život jedince.

### 3 Pronikání IT výrazů do slovní zásoby českého jazyka

Tak pozvolně, jako si hledaly cestu do každodenního života české společnosti počítače, tak i postupně pronikaly termíny spojené s informačními technologiemi do slovní zásoby češtiny.

#### *Práce zabývající se IT výrazy*

Jeden z nejvýznamnějších českých slangologů, Jaroslav Hubáček, vydal několik monografií, které se zabývají různými slangy. V knize *O českých slanzích* z roku 1979 a *Malý výběrový slovník*, který vyšel roku 1988, se slang, který by byl jakkoliv spojen s informačními technologiemi, vzhledem k malému rozšíření výpočetní techniky nevyskytuje. Teprve až v jeho *Výběrovém slovníku slangů* z roku 2003 lze najít i IT výrazy, např.: *entrovat* – použít klávesy enter; *hardvér* – aparatura samočinného počítače; *klírovat* – mazat; *logovat* – zaprotokolovat; *submitovat* – zařadit; *zasejvovat* – uložit.

U některých Hubáčkových výrazů si nelze nevšimnout jejich neaktuálnosti (například sloveso *klírovat* se v dnešním IT slangu vůbec nepoužívá, protože bylo nahrazeno jinými výrazy – např. českým *vymazat* nebo z angličtiny adaptovaným *dylítnout*). K slovesům *logovat*, *submitovat* se v průběhu času vytvořily vidové protějšky a ke slovesu *zasejvovat* ještě k tomu došlo i k deprefixaci. Vznikla tak slova *logout*, *submitnout* a *sejvnout*, která se dnes mezi IT odborníky hojně používají.

Dále si lze všimnout Hubáčkovy snahy překládat anglické odborné IT lexikum, pro které je charakteristická jeho terminologičnost a jednoznačnost, do češtiny. Podstatné jméno *hardvér* zde popisuje jako aparaturu samočinného počítače, dnešní tendence je však ta, že se anglické výrazy i s jejich původním pravopisem zachovávají v těch případech, kde by se musely do českého jazyka přeložit víceslovným pojmenováním. Víceslovný český překlad IT výrazu by tak ztratil svou terminologičnost a především svou jazykovou úspornost.

Zvyšující se frekvence IT výrazů si všimla i přední česká lingvistka Olga Martinová, která už ve své první monografii uváděla příklady i z oblasti informačních technologií. V knize *Problematika neologismů v současném jazyce* z roku 1983 uvádí jako neologismy pojmy *programátorství* a *zaprogramovat* (ve smyslu *zařadit do programu*). Oba dva tyto pojmy jsou v dnešní době už velmi neaktuální, mezi IT odborníky se vůbec

nepoužívají a v oblasti aktuální IT slovní zásoby se již nevyskytují.

V roce 1997 nabádá Jaroslav Suk, další český slangolog, v knize *Současný český jazyk: Lexikologie (Nauka o tvoření slov, lexikografie, slang)* ke zkoumání mimo jiné pronikání angličtiny a anglicizmů do slovní zásoby českého jazyka (Suk, 1997, s. 86). K oblasti informačních technologií uvádí slova jako *kompjútér* a *software*. Uvedené slovo *kompjútér* je též velmi zastaralé, dokonce by jej bylo možné zařadit k archaismům, kdy stejnou skutečnost pojmenovávají i jiná modernější slova, v tomto případě je to pak slovo *počítač* nebo se slangovým zabarvením slovo *pisíčko*, atd. Druhé uvedené slovo *software* odpovídá použití dnešní doby.

Problematikou neologismů se v českém jazyce zabývá i tematicky zaměřený slovník *Nová slova v češtině – Slovník neologizmů*, který vytvořil kolektiv autorů pod vedením již zmiňované lingvistky Martinové. Jeho první vydání z roku 1998 obsahuje několik desítek neologismů z oblasti informačních technologií, ale jedná se vždy o odborná adaptovaná slova a nikoliv slangy. Některá slova, jako například *enter*, *disketa*, *na/instalovat*, *kopírovat*, *modem*, *skenovat* a *restartovat*, už pomalu ztratila svůj rys novosti a postupně se zařadila do běžné slovní zásoby. Druhé vydání *Nová slova v češtině – Slovník neologizmů 2* z roku 2004 se stejně jako první vydání zabývá odbornými adaptovanými IT výrazy, ale lze zde nalézt už i několik málo slangových výrazů (např. *foldr*, *hradba*, *klikač*...).

Stručný slovník IT slangu obsahuje kniha *Velký frekvenční slovník počítačů* od Jaromíra Kříže. Tato kniha z roku 2003 nabízí fonetický přepis těch nejpoužívanějších IT slangismů – například slova *drajv*, *eplácký*, *flopina*, *vysmahnout*...

Práce, které by se primárně zabývaly IT slangem, se v odborné české lingvistice zatím nenacházejí. Čím dál tím častěji se však IT slang nachází v tématech závěrečných prací studentů vysokých škol, ať už bakalářských, nebo diplomových. Dala by se sem zařadit diplomová práce Michaely Černé na téma *Počítačový slang* (2003), bakalářská diplomová práce Anny Kadlecové na téma *Slovotvorné adaptace anglicismů v odborné IT slovní zásobě* (2010) nebo i bakalářská diplomová práce Eduarda Hrubého, který si za téma vybral *Ruský a český počítačový slang* (2011). Blízké téma zpracovala ve své diplomové práci *Sociolekt oblasti informačních technologií* Tereza Kosinová na Pedagogické fakultě University Karlovy v Praze v roce 2010. Kosinová však jinak definovala pojem sociolekt, a tudíž je její práce od této do jisté míry odlišná. Na rozdíl od mé práce, kde je ve středu zájmu pouze slang IT, Kosinová se zabývala sociolektem IT v obecnější rovině. Popisovala tedy i adaptovaná slova bez expresivního zabarvení a dále také IT slang a slang hráčů počítačových her.



## 4 Proces přejímání slov

Firmy z anglicky mluvících zemí mají vůdčí postavení v oblasti IT, a tak i slovní zásoba informačních technologií je nevyhnutelně spojena především s anglickým jazykem. Primárním jazykovým kódem všech IT termínů, programů, návodů a programovacích jazyků je právě jazyk anglický. Anglická terminologie je tak základní, do jisté míry i závazná a používána celosvětově. Každý jazyk do svého lexika postupně přejímá anglicismy a některá slova, zejména ta velmi frekventovaná se pak postupem času i adaptují. Stejné procesy vedoucí k obohacování slovní zásoby lze spatřit samozřejmě také i v českém jazyce. IT slovní zásoba je z velké části tvořena tzv. kalky, neboli doslovnými překlady anglických slov. U nových technologií platí, že nejdříve jsou cizí slova počestěna, a teprve až pak jsou přeložena kalkováním. K tomuto procesu dochází, protože slovní zásoba českého jazyka zaostává za rychle se rozvíjející oblasti IT. Mezi adaptovaná slova patří *kejs* z angl. *case*, *komp* z angl. *computer*, *lama* z angl. *lame*, příkladem kalku je *modrozub* – *BlueTooth*, *bezdrát* – *wireless*.

### 4.1 Výslovnost adaptovaných slov

Přejatými slovy si jazyk plní potřebu označovat nové věci, jevy a představy, které vznikají rozšířením a prohloubením lidského poznání. Je však nutné, aby se zvuková podoba slov cizího původu přizpůsobila fonetickým zvyklostem a možnostem jazyka (v tomto případě jazyka českého). V českém jazyce se u cizích plnovýznamových slov přesouvá přízvuk na první slabiku slova a dochází k nahrazení cizích hlásek hláskami českými.

#### *Transkripce příkladů podle IPA*

př. slovo software

anglická výslovnost ['sɒft,weə]

česká výslovnost ['softvér]

Stále však dochází k rozkolísanosti výslovnosti.

př. slovo touchpad

anglická výslovnost ['tʌtʃ,pæd]

česká výslovnost [tačped]

zkomolená česká výslovnost [tačpad]

Zároveň s výslovností přejatého slova také souvisí fakt, že neustále dochází k proměně stupně adaptace tohoto slova.

## **4.2 Otázka slovotvorby**

V této kapitole se zabývám tvořením IT slangových lexikálních jednotek, které vznikly z pojmenování již existujících skutečností, teoretické výklady i členění vychází z Hubáčka.

### **4.2.1 Slovotvorné postupy transformační**

#### **4.2.1.1 Derivace (odvozování)**

Derivace je bezesporu nejdůležitějším slovotvorným postupem při tvoření nových pojmenování, a to i při utváření nových pojmenování v oblasti IT slangu. Nově utvořená (derivovaná) slova vznikají obměnou základového slova pomocí přípon a předpon, např.: *bútnout* – bootování; *síťář* – specialista na počítačové síť.

#### **4.2.1.2 Kompozice (skládání)**

Kompozice je slovotvorný postup, kdy po složení dvou nebo i více slovotvorných základů vznikají složeniny, které se užívají pro jejich explicitnost především v odborném názvosloví. Složeniny v IT slangu jsou téměř ve všech případech univerbizovány, např.: *paměťožrout* – program nadměrně zatěžující RAM paměť počítače.

#### **4.2.1.3 Abreviace (zkracování)**

Abreviací se utvářejí zkratky a zkratková slova, která jsou v hlavní řadě

prostředkem jazykové ekonomie, např. *béefúčko* – začátečník ve využívání počítačové techniky; *ávégéčko* – antivirový program AVG.

## 4.2.2 Slovtvorné postupy transpoziční

### 4.2.2.1 *Metaforické přenášení*

Metaforické přenášení významu na základě vnější podobnosti slov je jedním z nejčastějších pojmenovacích postupů v oblasti slangu. Pojmenování vzniklá metaforizací mají výhodu v názornosti, výraznosti a jednoznačnosti a zároveň obsahují rys expresivity. Metaforické přenášení se užívá především tam, kde sám jazyk není schopen vytvořit odpovídající termín, např. *bedna* – počítač, *box* na počítač, *kolíbka* – označení doku pro PDA zařízení.

### 4.2.2.2 *Metonymické přenášení*

V tomto případě se jedná o přenášení významu slov na základě vnitřní souvislosti daných slov, která si uchovávají primární význam přenášeného pojmenování, např.: *železo* – hardware; *placka* – CD disk.

## 4.2.3 Podstatná jména

### 4.2.3.1 *Transformační postupy*

#### *Derivace*

V slovní zásobě IT odborníků se vyskytují především následující dvě slovtvorné kategorie – názvy konatelské a činitelské.

Názvy **konatelské** jsou ve slangu IT nejčastěji používaným způsobem odvozování nových lexikálních jednotek u substantiv. Mezi běžné sufixy patří: -ák (*helpdesák*, *systemák*), -ař (*síťář*) a -ář (*netvorkář*).

Názvy **činitelské** se v IT slovní zásobě vyskytují pouze sporadicky, příkladem je sufix -č (*klikač*).

## *Kompozice*

Pro IT slang je typická jazyková ekonomie, proto ke kompozici dochází pouze zřídka, spíše dochází k sémantickému krácení neboli univerbizaci.

### *Univerbizace*

Univerbizace je procesem, při němž dochází k tvorbě jednoslovného pojmenování z původního víceslovného názvu a cílem je formálně zjednodušené vyjádření, např. *ajpina* – IP adresa; *grafárna* – grafická karta; *trojan* – trojský kůň.

### *Abreviace*

V této práci vynechávám desítky čistě grafických zkratk specializovaných technologií, které stojí mimo rámec této práce kvůli své odbornosti. Soustředuji se zejména na používané graficko-fónické zkratky a odvozeniny od zkratk fónických, např. *písi* – počítač, box na počítač; *písíčko* – počítač, box na počítač; *ikspéčka* – počítačový operační systém Microsoft Windows XP; *elcédéčko* – LCD monitor.

#### **4.2.3.2 Transpoziční postupy**

##### *Metaforické přenášení*

Tento transpoziční postup se řadí mezi velmi frekventované, o čemž je možné se přesvědčit i ve slovníkové příloze. U substantiv v IT slangu je metaforizace velmi produktivní, např. *ocásek* – kabel myši; *trojmat* – současné stisknutí kláves Ctrl + Alt + Del; *vrtule* – větrák.

##### *Metonymické přenášení*

U substantiv se metonymické přenášení používá řidčeji než přenášení metaforické, např. *železo* – hardware; *dělo* – výkonný počítač; *piáno* – klávesnice; *vnitřnosti, střeva* – technika uvnitř počítače.

## Překrucování

Při překrucování dochází ke změnám podoby slova. Projevuje se značná hravost uživatele a jeho snaha odlišit slovo či jej zvukomalebně ozvláštnit, např. *klobásnice* – klávesnice; *cikánka* – CD-ROMka..

### 4.2.4 Slovesa

#### 4.2.4.1 Transformační postupy

Slovesa jsou velmi početnou a významnou složkou IT slangu. Z transformačních postupů je při tvorbě substantiv v IT oboru zastoupena nejčastěji derivace. Mezi nejčastější sufíxy patří -ovat (*surfovat, myšovat*), -nout (*odklepnout, mívnout*); v některých případech tyto sufíxy rozlišují vid a určují tak ukončenost či neukončenost probíhajícího děje, např. *bútovat* a *bútnout*, *dylítnout* a *dylítovat*. Dále se objevuje i desubstantivizace, např. *myš* → *myšovat*, *gúgl* → *gúglovat*. Další slovotvorný sufix je sufix -it (*konektit se, brousit, nastřelit soft*).

#### 4.2.4.2 Transpoziční postupy

Také u sloves jsou transpoziční postupy při tvorbě nových dějových pojmenování velmi frekventované, např. *tahat, sosat* – stahovat soubory z internetu do místního počítače; *překopat* – změnit nastavení systému; *otočit mašinu* – restartovat počítač.

### 4.2.5 Adjektiva

Adjektivní složka IT slangu není natolik početná jako složky substantivní a verbální. Je patřičné zmínit značnou rozrůzněnost sufíxů, např: -ový/-ovej (*ikspéčkovej, dvoulitrovej*); -ský (*dosovský*); -cký (*eplácký*); -ní (*dýfoltní*).

## 4.3 Víceslovná pojmenování

V IT slangu se víceslovná pojmenování vyskytují řidčeji, mluvčí preferují pro vyšší

úspornost spíše univerbizaci. Objevují se sdružená pojmenování jako např.: *opičí hmat*; *modrá smrt* i frazeologismy jako např.: *nalít soft*; *hodit hlášku*; *řvát do logu*.

#### **4.4 Otázka synonymie, variantnosti a ekvivalence**

Synonyma a varianty jsou typická pro slangy, neboť dávají mnoho prostoru pro uplatnění hravosti uživatelů jazyka. Setkáme se tedy v praxi s označením pro grafickou kartu *grafika* i *grafárna*. Operační systém Linux se ve slangu IT odborníků nazývá *linuch* i *tučňák*. Vznikají dokonce celé synonymické řady, např. *opičí hmat* – *trojhmat* – *trojklik*, a to i poměrně rozsáhlé řady, např. *bedna* – *kejs* – *kisna* – *komp* – *pecka* – *písi* – *písíčko*.

#### **4.5 Pronikání IT slangů do běžné slovní zásoby**

Tím, jak se osobní počítače staly součástí běžného života, proniká i slang IT odborníků do slovní zásoby běžných uživatelů jazyka. Pojmenování z oboru IT, která uživatelé jazyka pocítovali v minulosti jako neologismy, viz *Nová slova v češtině – Slovník neologizmů*, např. heslo *web*, už nenesou rys novosti. Bylo by možné usuzovat, že i některá slova ze slovníkové přílohy, která jsou nyní vnímána jako slangová (dle definice uvedené dříve v této práci), budou díky neustálému rozvoji počítačové gramotnosti napříč společností začleněna do slovní zásoby běžných uživatelů jazyka.

## **5 Výzkumné šetření**

### **5.1 Charakteristika vzorku respondentů**

Výzkumné probíhalo pomocí dotazníku se čtyřmi otázkami na vzorku třiceti mužů, kteří splňovali mnou stanovené základní kritérium výzkumného šetření – zaměstnání v oboru informačních technologií. Tuto skupinu respondentů jsem si pracovně rozdělila do tří skupin podle jejich věku. Do první skupiny jsem zařadila IT pracovníky do třiceti let (11 respondentů), druhou skupinu tvoří respondenti v intervalu třiceti až padesáti let (11 osob) a třetí skupina zahrnuje pracovníky starší padesáti let (8 osob). Kvantitativní metodu výzkumného šetření jsem si zvolila kvůli vyšší reprezentativnosti vzorku dotazovaných a relevantnějším a objektivnějším výsledkům. Médium papírových dotazníků jsem vybrala především pro jeho pohotovost a přenesení administrativního břemene na mou osobu. Dotazník uvádím v příloze této práce.

### **5.2 Metodika výzkumného šetření**

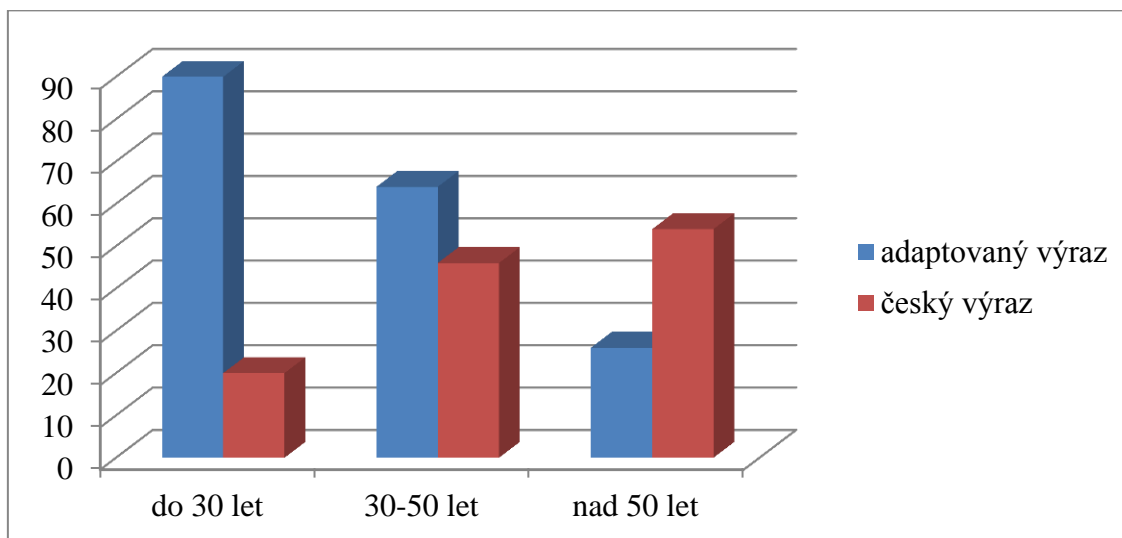
Pro první tři otázky v dotazníku, které sestávaly z výběru mezi dvěma slovy stejného významu, byla použita metoda výzkumného šetření preferenčních postojů na základě statistických údajů. U každého respondenta jsem sledovala počty odpovědí pro jednu či druhou variantu z výběru. Celkové počty odpovědí pro obě možnosti jsem následně sečetla a sestavila graf. U prvních dvou otázek jsem sestavila kromě grafu sloupcového podle věkových skupin i graf koláčový, který zahrnuje všechny respondenty výzkumného šetření.

Čtvrtá otázka zkoumá vyjadřování a slovní zásobu IT odborníků při popisu řešení všední situace z oboru. Výstupem této otázky je písemné zhodnocení jazykových trendů vyskytujících se u všech respondentů.

## 5.3 Výsledky výzkumného šetření

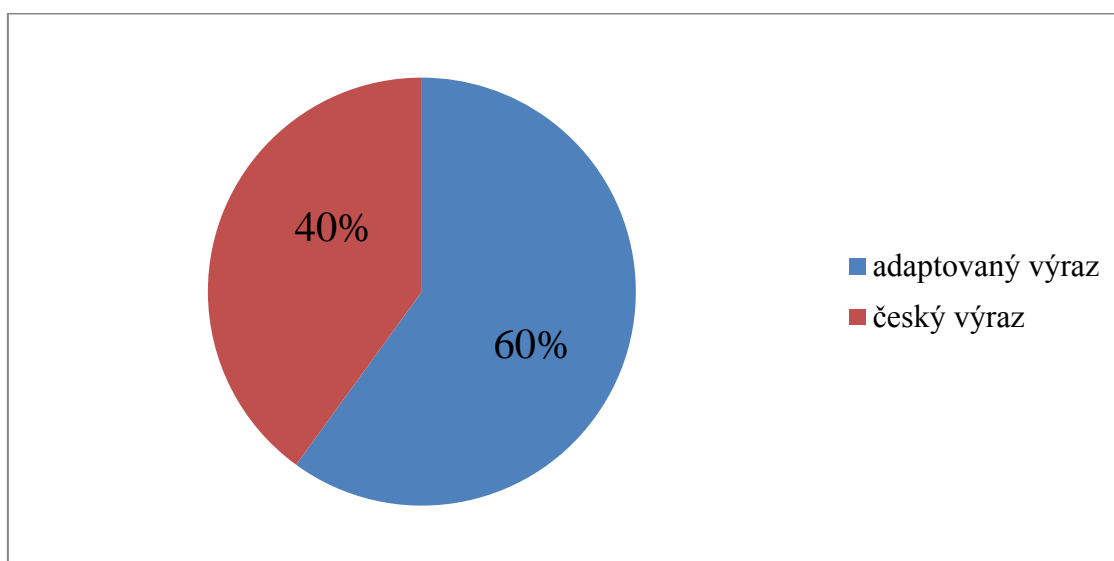
### 5.3.1 Otázka č. 1

Po zadané otázce „*Jakému výrazu dáváte přednost?*“ následovalo deset dvojic slov, z nichž jedno bylo vždy adaptováno z jazyka anglického a druhé český ekvivalent. Cílem bylo zjistit, zda respondenti preferují slova adaptovaná, či český výraz.



*Graf preference adaptovaného výrazu vůči jeho českému ekvivalentu*

Z grafu je zřejmé, že mladší generace výrazně preferuje v každodenní komunikaci slova adaptovaná z jazyka anglického, oproti tomu generace starších IT pracovníků se kloní převážně k českým výrazům.



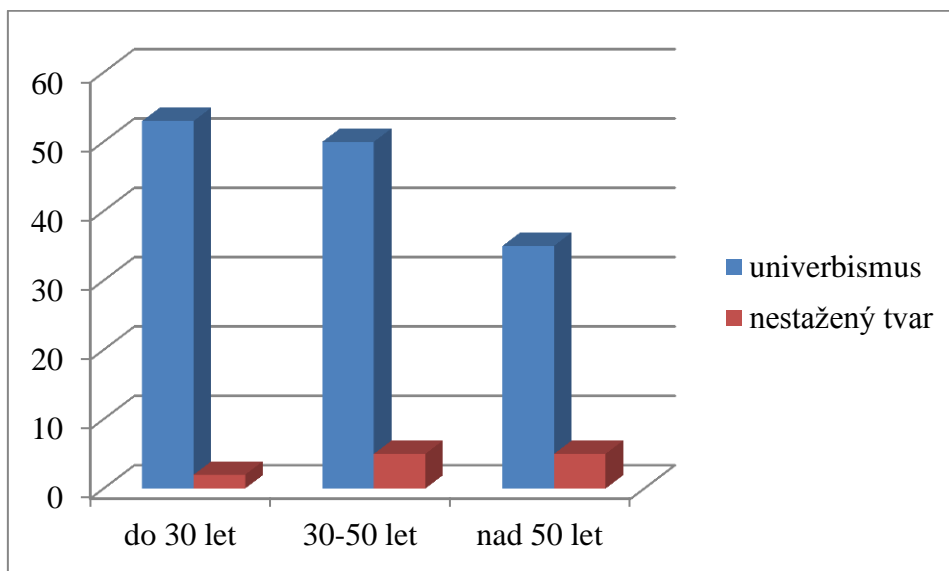
*Graf celkové preference adaptovaného výrazu vůči jeho českému ekvivalentu*



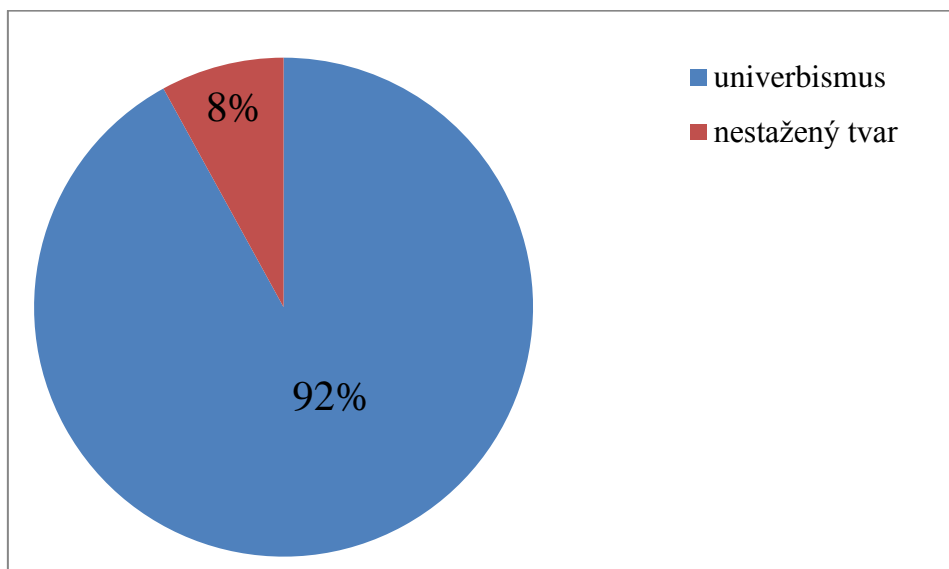
Na grafu bez rozlišení věkové skupiny je patrné, že v celkovém pohledu na skupinu IT odborníků je preference adaptovaných výrazů nadpoloviční.

### 5.3.2 Otázka č. 2

Po otázce „*Jakému výrazu dáváte přednost?*“ následovalo pět dvojic slova univerbizovaného a jeho ekvivalentu v nestaženém tvaru.



*Graf preference univertismu vůči nestaženému tvaru*

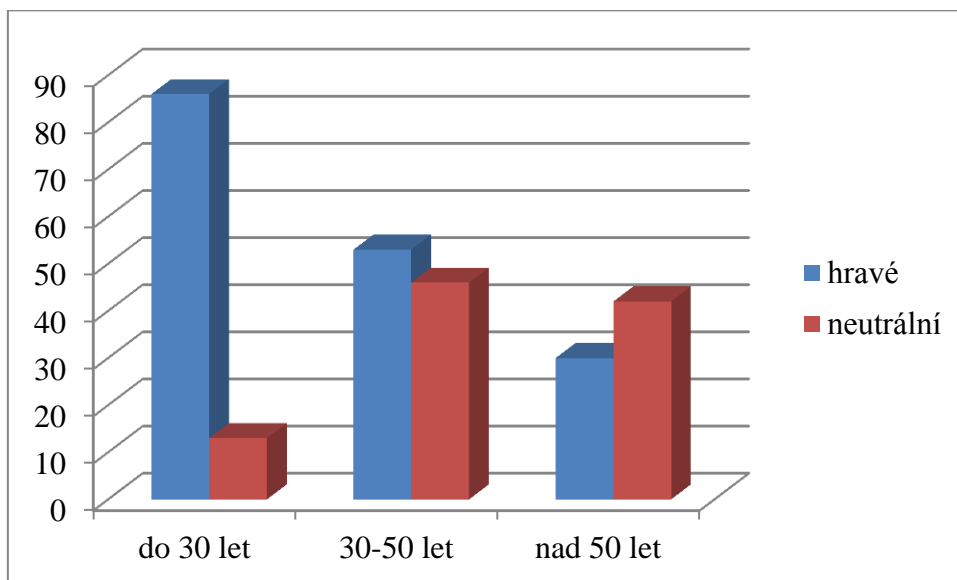


*Graf celkové preference univertismu vůči nestaženému tvaru*

Z obou těchto grafů je na první pohled zřejmé, že celou skupinou IT odborníků jsou jednoznačně preferovány univerbizované tvary slov.

### 5.3.3 Otázka č. 3

Po otázce „*Jakému výrazu dáváte přednost?*“ následovalo devět dvojic výrazů, kdy jeden prvek dvojice měl výrazný rys expresivity, zatímco druhý byl neutrálního zabarvení.



*Graf preference expresivních výrazů vůči jejich neutrálním*

Z tohoto grafu je patrné, že expresivní, hravé, výrazy preferuje především nejmladší věková skupina. Obě skupiny starších pracovníků mají potom téměř vyrovnaný poměr expresivních a neutrálních výrazů.

### 5.3.4 Otázka č. 4

*Popište postup řešení problému: Nefunguje tiskárna na lokální síti.*

V psaném projevu IT pracovníků lze pozorovat následující jazykové trendy. V první řadě je nutno poukázat na pravopisné a gramatické nedostatky pramenící především z nepozornosti. Velmi často se vyskytla chybějící nebo prohozená písmena, absence či střídání diakritiky a interpunkce. Text byl protkán anglickými výrazy, odbornou terminologií a zkratkami. Zde uvádím jeden vzorek.

*„Nejdřív zkusím tiskárnu zkontrolovat zda je v síti. pokud jo, zkusil by sem ji pingnout po LANce a pokud by to nefungovalo, resetoval by sem routr. Pokud by tohle nezabralo tak to je asi fakt rozbyty.“*

## 5.4 Závěr výzkumného šetření

Výrazným vlivem na odpovědi byl věk respondentů, který získaná data velmi výrazně rozvrstvoval, takže úmysl rozdělit respondenty dle věku byl správný. Právě aspekt věku byl u první otázky (preferance adaptovaného nebo českého výrazu) a u třetí otázky (preferance expresivního či neexpresivního výrazu) velmi důležitý. Jazykové tendence v jednotlivých skupinách IT odborníků se lišily podle věku. Pouze v části výzkumného šetření zaměřené na proces univerbizace se ukázala role věku respondentů na jejich preference takřka minimální. Dokázala jsem tak, že proces univerbizace patří bezpochyby k současným tendencím dnešního českého jazyka ve všech jeho vrstvách a že je rozšířen mezi všechny mluvčí bez ohledu na jejich věk.

Dále se z provedeného výzkumného šetření zjistilo, že i přes rapidní rozvoj slovní zásoby v oboru IT a s tím i souvisejícího nesmírného množství výrazů, mimo jiné adaptovaných, z anglického jazyka se český jazyk neustále snaží dotvářet česká pojmenování nově vzniklých skutečností hned vedle anglických výrazů a nezaostávat ve slovní zásobě za jazykem anglickým. Tomu nasvědčuje i výsledek odpovědí na první otázku, že český a anglický jazyk má ve slangu IT odborníků téměř rovnocenné postavení.

V otevřené otázce se nejvýrazněji projevila jedinečnost každého jednotlivce a do komunikační situace vstoupil faktor biologický, psychologický a sociální. Nárůst subjektivity dokazuje i fakt, že odpovědi se značně rozrůžňovaly a všechny byly originální. Přesto se daly najít společné rysy (především pravopisné nedostatky a užívání adaptovaných výrazů), které propojovaly celou skupinu respondentů.

## 6 Slovník

### 6.1 Koncepce slovníku

Tento slovník představuje speciální výkladový slovník, který ozřejmuje významy jednotlivých slangů a podává obraz o dnešním stavu IT slangu.

Lemmata, heslová slova, jsou v tomto slovníku řazena abecedně. IT slang je vždy na prvním řádku a je tučně zvýrazněn. Na stejném řádku pak lze nalézt jeho slovnědruhové určení. U substantiv je uváděna koncovka druhého pádu a rod, u verb lze nalézt informaci o jejich vidové příslušnosti a adjektiva jsou označena zkratkou adj. Na druhém řádku je vyložen význam slangismu pomocí neutrálně zbarveného lexika, zapisují jej kurzívou. Má-li heslové slovo nějaké synonymum, nachází se toto synonymum na třetím řádku a je tučně zvýrazněno.

### 6.2 Seznam použitých zkratek

m.	maskulinum
f.	femininum
n.	neutrum
mn.	substantivum užíváno primárně v množném čísle
adj.	adjektivum
dok.	dokonavý vid
nedok.	nedokonavý vid

## 6.3 Slovník pojmů

### A

---

**admin** -a, m.

- *administrátor, správce počítače nebo počítačové sítě*

též **admouš, ajťák, ítý**

**admouš** -e, m.

- *administrátor, správce počítače nebo počítačové sítě*

též **admin, ajťák, ítý**

**ajpina** -y, f.

- *IP adresa*

**ajťák** -a, m.

- *administrátor, správce počítače nebo počítačové sítě*

též **admin, admouš, ítý**

**aplikáč** -e, m.

- *aplikační server starající se o komunikaci mezi uživatelem a aplikací*

**aplikačník** -a, m.

- *pracovník vytvářející nebo spravující aplikace, programy*

**atačnout** dok.

- *připojit soubor k e-mailové zprávě*

**ávégéčko** -a, n.

- *antivirový program AVG*

## **B**

---

**bacil** -a i -u, m.

- *vir*

**bedna** -y, f.

- *1. počítač*
- *2. box na počítač*

též **kejs, kisna, komp, pecka, písí, písíčko**

**begapovat, bekapovat** nedok.

- *zálohovat*

**bezdrát** -u, m.

- *typ připojení k internetu přes mikrovlnnou síť*

**bééfúčko** -a, n.

- *začátečník ve využívání počítačové techniky*

též **lama, lamer, lúzr, núb, slabý článek mezi klávesnicí a počítačem**

**bótnout** dok.

- *zavést systém*

těž **bótovat, bútnout, bútovat**

**bótovat** nedok.

- *zavádět systém*

těž **bótnout, bútnout, bútovat**

**brauzr** -u, m.

- *prohlížeč, prohledávač*

**bušit** nedok.

- *psát na klávesnici počítače*

těž **datlovat, ťukat**

**bútnout** dok.

- *zavést systém*

těž **bótnout, bótovat, bútovat**

**bútovat** nedok.

- *zavádět systém*

těž **bótnout, bótovat, bútnout**

## C

---

**cédo** -a, n.

- *CD disk*

těž **cédlo**

**cédlo** -a, n

- *CD disk*

těž **cédo**

**cikánka** -y, f.

- *CD-ROM mechanika*

## D

---

**daunloudovat** nedok.

- *stahovat soubory z internetu do místního počítače*

těž **sosat, tahat**

**datlovat** nedok.

- *psát na klávesnici počítače*

těž **bušit, ťukat**



**démzetka** -y, f.

- *demilitarizovaná zóna, část sítě mezi internetem a vnitřní sítí*

**defoltní/dýfoltní** adj.

- *přednastavený, výchozí*

**dělo** -a, n.

- *výkonný počítač*

**deska** -y, f.

- *základová deska počítače*

**desktopář** -e, m.

- *člověk užívající notebook*

též **noutbukář**

**devadesátosmičky** -ček, pomn.

- *systém Microsoft Windows verze 98*

též **devadesátosmy**

**devádesátosmy** -em, pomn.

- *systém Microsoft Windows verze 98*

též **devadesátosmičky**

**dosovský** adj.

- *týkající se operačního systému MS-DOS*

**drajv** -u, m.

- *mechanika disku*

**dvoulitry** -ů, pomn.

- *systém Microsoft Windows verze 2000*

**dvoulitrověj ofis** -u, m.

- *kancelářský balík programů firmy Microsoft Office verze 2000*

**těž oppice dva tisíce**

**dylítnout** dok.

- *vymazat, použít klávesu Delete*

**dylítovat** nedok.

- *mazat, používat klávesu Delete*

**dývko** -a, n.

- DVD medium

## **E**

---

### **eftépěčko -a, n.**

- *1. přenosový protokol pro přenos souborů mezi jednotlivými počítači v síti internet*
- *2. přenosový server*

### **elcéděčko -a, n.**

- *LCD monitor*

### **eplácký adj.**

- *týkající se firmy Apple*

### **ertéefko -a, n.**

- *RTF-formát, přípona souboru*

## **F**

---

### **fajl -u, m.**

- *soubor, ohraničená skupina informací na disku*

### **fajfina, fifina -y, f.**

- *bezdrátová síť pro vysokorychlostní připojení WIFI*

též **wifina**

**fleška** -y, f.

- *flashdisk*

**flopáč** -e, m.

- *disketová mechanika*

též **flopina**

**flopina** -y, f.

- *disketová mechanika*

též **flopáč**

**foldrovat** nedok.

- *vytvářet adresáře*

**foldr** -u, m.

- *adresář*

**forward** -u, m.

- *přeposlání/přeposílání zpráv*

**forwardnout** dok.

- *přeposílat zprávu*

## G

---

**gík** -a, m.

- *osoba velmi zapálená pro IT*

**gúglit, gúglovat** nedok.

- *hledat ve vyhledávači Google*

**grafárna** -y, f.

- *grafická karta*

též **grafika**

**grafika** -y, f.

- *grafická karta*

též **grafárna**

## H

---

**habík** -u, m.

- *zařízení sloužící ke spojení počítačů v síti*

též **hub**

**hadr** -u, m.

- *pevný disk, hard disk*

těž **hárd**

**háknout** dok.

- *bez povolení získat program, nezákonným způsobem okopírovat program*

těž **heknout, kreknout**

**hárd** -u, m.

- *pevný disk, hard disk*

těž **hadr**

**heknout** dok.

- *bez povolení získat program, nezákonným způsobem okopírovat program*

těž **háknout, kreknout**

**hekr** -a, m.

- *člověk nepovoleně pronikající do cizích počítačů*

**helpdesák** -a, m.

- *pracovník z oddělení podpory uživatele*

těž **helpdeskář**

**helpdeskář** -e, m.

- *pracovník z oddělení podpory uživatele*

též **hepldesák**

**hláška** -y, f.

- *varování, upozornění na obrazovce počítače*

**hlodavec** -ce, m.

- *myš*

též **krysa**

**hodit hlášku** dok.

- *vytvořit na obrazovce počítače okno s varováním*

**hodit PC do domény** dok.

- *přidat počítač ke skupině počítačů v síti jedné organizace*

**hodit po někom barvu** dok.

- *poslat zprávu prostřednictvím e-mailu*

též **hodit plechovku, mejlnout**

**hodit na pásku** dok.

- *zálohovat*

**hodit na tiskárnu dok.**

- *poslat soubor k tisku*

těž **printnout, vyprintit**

**hodit plechovku dok.**

- *poslat zprávu prostřednictvím e-mailu*

těž **hodit po někom barvu, mejlnout**

**hradba -y, f.**

- *Firewall*

**hub -u, m.**

- *zařízení sloužící ke spojení počítačů v síti*

těž **habík**

**CH**

---

**chcípnout dok.**

- *přestat pracovat, rozbít se*

těž **kleknout, lehnout**



## I

---

**ikspéčka** -ček, pomn.

- *počítačový operační systém Microsoft Windows XP*

**ikspéčkovej ofis** -u, m.

- *kancelářský balík programů firmy Microsoft Windows XP*

**imunizovat** nedok.

- *vytvářet odolnost počítače proti virům*

**ítý** -ho, m.

- *administrátor, správce počítače nebo počítačové sítě*

též **admin, admouš, ajťák**

## J

---

**jépégéčko** -a, n.

- *JPG-formát, přípona souboru*

**júzr** -a, m.

- *uživatel počítače*

## K

---

**kanclovat** nedok.

- *přerušit, zrušit probíhající akci*

**kejs** -e, m.

- *1. počítač*
- *2. box na počítač*

též **bedna, kisna, komp, pecka, písí, písíčko**

**kisna** -y, f.

- *1. počítač*
- *2. box na počítač*

též **bedna, kejs, komp, pecka, písí, písíčko**

**kleknout** dok.

- *přestat pracovat, rozbít se*

též **chcípnout, lehnout**

**klikač** -e, m.

- *ten, kdo intenzivně kliká myší*

**klobásnice** -ce, f.

- *klávesnice*

též **piáno**

**kolíbka** -y, f.

- *označení doku pro PDA zařízení*

**komp** -a i -u, m.

- *1. počítač*
- *2. box na počítač*

těž **bedna, kejs, kisna, pecka, písí, písíčko**

**konfigurák** -u, m.

- *konfigurační soubor; soubor obsahující informace o nastavení*

**konekšna** -y, f.

- *připojení počítače k něčemu*

**konektit se dok.**

- *připojovat se počítačem k něčemu*

**kousnout se dok.**

- *přestat pracovat*

**kreknout dok.**

- *získat program bez povolení nezákonným způsobem*

těž **háknout, heknout**

**krysa** -y, f.

- myš

těž **hlodavec**

## **L**

---

**lama** -y, f.

- *začátečník ve využívání počítačové techniky*

těž **bééfůčko, lamer, lúzr, núb, slabý článek mezi klávesnicí a počítačem**

**lamer** -a, m.

- *začátečník ve využívání počítačové techniky*

těž **bééfůčko, lama, lúzr, núb, slabý článek mezi klávesnicí a počítačem**

**lanka** -y, f.

- *lokální, vnitřní síť*

**lehnout** dok.

- *přestat pracovat, rozbít se*

těž **chcípnout, kleknout**

**linkovaný** adj.

- *propojené odkazy (linky)*

**linuch** -u i -a m.

- *operační systém Linux*

těž **tučňák**

**lokál** -u, m.

- *lokální disk*

**lúzr** -a, m.

- *začátečník ve využívání počítačové techniky*

těž **bééfúčko, lama, lamer, núb, slabý článek mezi klávesnicí a počítačem**

## **M**

---

**mejlnout** dok.

- *poslat zprávu prostřednictvím e-mailu*

těž **hodit po někom barvu, hodit plechovku**

**mekař** -e, m.

- *uživatel počítače značky Apple Macintosh*

těž **mekista**

**mekista** -y, m.

- *uživatel počítače značky Apple Macintosh*

těž **mekař**

**migrovat** dok.

- *změnit verzi operačního systému na PC (většinou k lepšímu)*

**mikrošit** -u, m.

- *systém Microsoft Windows*

též **mrkvošrot, mikrošrot, vokna, wokenice**

**mikrošrot** -u, m.

- *systém Microsoft Windows*

též **mikrošit, mrkvošrot, vokna, wokenice**

**modrá smrt** -i, f.

- *hlášení při závažném problému systému*

**modrozub** -u, m.

- *zařízení umožňující bezdrátové spojení hardwaru (BlueTooth)*

**mopírka** -y, f.

- *tiskárna určená k tisku většího množství kopií z jednoho souboru*

**mrkvošrot** -u, m.

- *systém Microsoft Windows*

též **mikrošit, mikrošrot, vokna, wokenice**

**múvnout** dok.

- *přesunout soubor v počítači*

**myšovat** nedok.

- *pracovat s myší*

## N

---

**nabourat** dok.

- *proniknout do počítačových systémů nebo dat*

**nahodit** dok.

- *zapnout, nastartovat*

**nalinkovat** dok.

- *udělat (hyper)link, odkaz*

**nalít soft** dok.

- *nainstalovat programové vybavení do počítače*

též **nastřelit soft, nasypat soft, navalit soft**

**nastřelit soft** dok.

- *nainstalovat programové vybavení do počítače*

též **nalít soft, nasypat soft, navalit soft**

**nasypat soft** dok.

- *nainstalovat programové vybavení do počítače*

též **nastřelit soft, nalít soft, navalit soft**

**navalit soft** dok.

- *nainstalovat programové vybavení do počítače*

též **nalít soft, nastřelit soft, nasypat soft**

**nerd** -a, m.

- *osoba náruživě se zabývající počítači*

**net** -u, m.

- *sít'*

**netvorkář** -e, m.

- *specialista na počítačové sítě*

též **sít'ař**

**noutbukář** -e, m.

- *člověk užívající notebook*

též **desktopář**

**núb** -a, m.

- *začátečník ve využívání počítačové techniky*

též **béfúčko, lama, lamer, lúzr, slabý článek mezi klávesnicí a počítačem**



## O

---

**odklepnout** dok.

- *potvrdit příkaz, odentrovat*

**odzipovat** dok.

- *dekomprimovat archiv vytvořený ve formátu ZIP*

**ofis** -u, m.

- *kancelářský balík programů firmy Microsoft*

**opečovat** dok.

- *opravit chybu v programu*

**opičí hmat** -u, m.

- *současné stisknutí kláves Ctrl +Alt +Del*

též **trojhmat, trojklik**

**oppice dva tisíce** -e, f.

- *kancelářský balík programů firmy Microsoft Office verze 2000*

též **dvoulitrověj ofis**

**otočit mašinu** dok.

- *restartovat počítač*

## **P**

---

**palička** -y, f.

- *vypalovačka*

těž **palírna**

**palírna** -y, f.

- *vypalovačka*

těž **palička**

**paměť'ožrout** -a, m.

- *program nadměrně zatěžující RAM paměť počítače*

**pecka** -y, f.

- 1. *počítač*
- 2. *box na počítač*

těž **bedna, kejs, kisna, komp, písí, písíčko**

**pédéáčko** -a, n.

- *zařízení typu PDA*

**pédéefko** -a, n.

- *PDF-formát, přípona souboru*

**pépétéčko** -a, n.

- *PPT-formát, přípona souboru*

**piáno** -a, n.

- *klávesnice*

těž **klobásnice**

**píší** -í, n.

- *1. počítač*
- *2. box na počítač*

těž **bedna, kejs, kisna, komp, pecka, písíčko**

**písíčko** -a, n.

- *1. počítač*
- *2. box na počítač*

těž **bedna, kejs, kisna, komp, pecka, píší**

**placka** -y, f.

- *CD disk*

**probrousit** dok.

- *důkladně prohlédnout webové stránky*

těž **prosufrovat**

**procák** -u, m.

- *procesor*

**prosejt dok.**

- *1. prohlížet, vyhledávat*
- *2. prohledávat kvůli virům*

též **skenovat**

**prosurfovat dok.**

- *důkladně prohlédnout webové stránky*

též **probrousit**

**proxina -y, f.**

- *proxy server*

**přelít PC dok.**

- *přeinstalovat veškerý software na počítači*

**překopat dok .**

- *změnit nastavení počítače*

**přepálit dok.**

- *přenést záznam na další disk*

**přepalovat nedok.**

- *přenášet záznam na další disk*

**přetaktovat dok.**

- *změnit výkon procesoru, většinou zrychlit*

## **R**

---

**ramka** -y, f.

- *paměť RAM*

**rebildovat** dok.

- *znovuvytvořit spouštěcí program ze zdrojového kódu*

**rozmrazit** dok.

- *uvést počítač znovu do chodu po předchozím výpadku*

**rozrolovat soft** dok.

- *nainstalovat stejný software po síti na více počítačů najednou*

**rozpakovat** dok.

- *dekomprimovat soubor*

## **Ř**

---

**řvát do logu** nedok. ( o aplikace nebo systému)

- *hlásit chyby, které se zaznamenávají do provozních záznamů počítače*

## S

---

**sajta** -y, f.

- *webová stránka*

**sejvnout** dok.

- *uložit*

**sendnout** dok.

- *poslat*

**sériják** -u, m.

- *sériový port*

**sestřelit vokna** dok.

- *zlikvidovat v počítači systém Microsoft Windows*

**sít'ař** -e, m.

- *specialista na počítačové síť*

těž **netvorkář**

**sít'ovka** -y, f.

- *sít'ová karta*

**skajpnout** dok.

- *použít program Skype*

**skenovat** nedok.

- *1. prohlížet, vyhledávat*
- *2. prohledávat kvůli virům*

těž **prosejt**

**slabý článek mezi klávesnicí a počítačem** -u, m.

- *začátečník ve využívání počítačové techniky*

těž **béefúčko, lama, lamer, lúzr, núb**

**soft** -u, m.

- *software, programové vybavení počítače*

**sosat** nedok.

- *stahovat soubory z internetu do místního počítače*

těž **daunloudovat, tahat**

**spadnout do dýfoltu/defaultu** nedok. (o systému)

- *systém sám změnil nastavení na výchozí*

**střeva** -střev, pomn.

- *technika uvnitř počítače*

těž **vnitřnosti**

**svičnout** dok.

- *přepnout*

**systemák** -a, m.

- *pracovník spravující počítačový systém*

## **T**

---

**tahat** nedok.

- *stahovat soubory z internetu do místního počítače*

též **daunloudovat, sosat**

**trojan** -a, m.

- *vir Trojský kůň*

**trojhmat** -u, m.

- *současné stisknutí kláves *Ctrl +Alt +Del**

též **opičí hmat, trojklik**

**trojklik** -u, m.

- *současné stisknutí kláves *Ctrl +Alt +Del**

též **opičí hmat, trojhmat**



**tučňák** -a, m.

- *operační systém Linux*

též **linuch**

## Ť

---

**ťukat** nedok.

- *psát na klávesnici počítače*

též **bušit, datlovat**

## V

---

**vnitřnosti** -í, pomn.

- *technika uvnitř počítače*

též **střeva**

**wokna** -ken, pomn.

- *systém Microsoft Windows*

též **mikrošit, mikrošrot, mrkvošrot, wokenice**

**vtule** -e, f.

- *větrák*

**vysmahnout** dok.

- *vypálit CD disk*

## **W**

---

**wifina** -y, f.

- *bezdrátová síť pro vysokorychlostní připojení WIFI*

též **fajfina, fifina**

**wokenice** -e , f.

- *system Microsoft Windows*

též **mikrošit, mikrošrot, mrkvošrot** vokna

## **Z**

---

**základka** -y, f.

- *základní deska*

**zákys** -u, m.

- *zamrznutí počítače*

též **zásek**

**zalicencovat** dok.

- *zaregistrovat*

**zalogovat** dok.

- *přihlásit se k počítači*

**záplata** -y, f.

- *program opravující chybu*

**zásek** -u, m.

- *zamrznutí počítače*

též **zákys**

**zdroják** -u, m.

- *zdrojový kód*

**zipáč** -e, m.

- *program k převádění dat do zhuštěného tvaru*

**zipka** -y, f.

- *velkokapacitní přenosné paměťové médium*

**zvukovka** -y, f.

- *zvuková karta*

## Ž

---

**železo** -a, n.

- *hardware*

## 7 Závěr

Odvětví osobních počítačů a informačních technologií je za posledních deset let bezesporu nejrychleji se rozvíjejícím odvětvím a právě tato rychlost nutí i samotný jazyk neustále dotvářet pojmenování nově vzniklých skutečností a jevů.

Rozhodla jsem se v bakalářské práci popsat slootovorbou IT výrazů a vytvořit tematický slovník hesel z oblasti IT sociolektu. Zároveň jsem pomocí dotazníku zjistila aktuální stav slovní zásoby IT pracovníků.

Práci jsem rozdělila na dvě části. V první, teoretické části jsem vymezila pojmy slang a sociolekt. Slang byl definován jako lexikum, kterému rozumí pouze určitý okruh pracovníků (v tomto případě pracovníků v IT oboru) a jehož sociálně zabarvená slovní zásoba je běžným uživatelům jazyka nesrozumitelná. Charakterizovala jsem IT pracovníky z různých hledisek a dále jsem také nastínila přehled publikací, jejichž autoři se zabývali IT výrazy. Zde jsem zmínila nejen lingvistické práce slangologů Jaroslava Hubáčka a Jaroslava Suka, ale podala jsem i stručný přehled studentských absolventských prací na podobné téma, jako je mnou zkoumaný IT sociolekt. Dále jsem se zabývala procesem přejímání slov. V slovní zásobě IT slangů lze nalézt velké množství adaptovaných a kalkovaných slov, ale hojně jsou zastoupeny i české ekvivalenty výrazů. Nejčastějším transformačním slovotvorným postupem při tvoření nových pojmenování v oblasti IT slangu je derivace, a to jak u substantiv, tak i u verb. Dále se k tvoření slangů často používají i oba transpoziční typy přenášení (metaforické i metonymické). Společným znakem mnoha IT slangů je jejich výrazná hravá složka a také poměrně velká synonymie výrazů, kdy vznikají i poměrně rozsáhlé synonymické řady.

V druhé, praktické části jsem vytvořila slovník IT výrazů. Kvantitativní metodou – dotazníkem – jsem ověřila, do jaké míry jsou adaptovaná slova z angličtiny používána a zda převažují nad českými ekvivalenty. Dospěla jsem k závěru, že role věku respondentů je ve velké míře určující pro použití adaptovaných slov a aspekt věku platí i pro jazykovou hravost. Mladší respondenti preferují adaptované a hravější výrazy, naopak starší dotazovaní jsou spíše nakloněni výrazům českým a doslovnému pojmenování. Z dotazníku také vyplynulo, že univerbizace je opravdu skutečným aktuálním trendem současného českého jazyka.

Hlavním přínosem mé práce je slovník zahrnující nejen výrazy získané z excerpcí slangových slovníků, ale i výrazy nabyté právě z šetření dotazníku. Vytvořený slovník vypovídá o současném stavu poznání IT slangů. Další přínos je v oblasti slovotvorby, kde

jsem přiblížila slovtvorné postupy při tvoření nových slangových IT výrazů.

Závěrem lze konstatovat, že IT sociolekt se prudce vyvíjí a současně některé jeho jazykové jednotky zastarávají, nebo dokonce i zanikají. S vývojem moderních technologií lze očekávat i nárůst počtu IT slangismů a zároveň by se dalo konstatovat, že nástupem mladší generace do pracovního procesu se v IT slangu objeví více anglických výrazů.

## 8 Prameny

BAYEROVÁ, Naděžda. K životnímu jubileu Jaroslava Hubáčka. *Naše řeč* [online]. 1999, roč. 82, č. 1 [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7491>

*Čeština doma a ve světě: Čeština na internetu*. Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK v Praze, 2006, IV. ISSN 1210-9339.

ČMEJRKOVÁ, Světlá. Čeština v síti: Pisanost či mluvenost? (O stylu e-mailového dialogu) I. *Naše řeč* [online]. 1997, roč. 80, č. 5 [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7410>

ČMEJRKOVÁ, Světlá. Čeština v síti: Pisanost či mluvenost? (O stylu e-mailového dialogu) II. *Naše řeč* [online]. 1997, roč. 80, č. 5 [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7410>

*Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002. ISBN 80-710-6484-X.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988.

HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Výběrový slovník českých slangů*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-704-2629-2.

JAKLOVÁ, Alena. *Slangy a interkulturní komunikace*. In: [online]. [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://mig-komm.jcu.cz/prispevky.php>

KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, RUSÍNOVÁ, Zdenka a GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-624-8.

KLABAL, Radomír. *Slova okolo počítačů*. Praha: Ekonom Progres.

KŘÍŽ, Jaromír. *Velký frekvenční slovník počítačů 2003*. MONATEX, a.s., 2002.

MALIŠ, Otakar, MACHOVÁ, Svatava a SUK, Jaroslav. *Současný český jazyk: lexikologie (nauka o tvoření slov, lexikologie, slang)*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 8071842222.

MARTINCOVÁ, Olga. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha: Univerzita Karlova, 1983.

NÁDBĚLA, Josef. *Velký počítačový slovník*. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 2004, ISBN 80-866-8621-3.

OLOŠTIAK, Martin. Sociolekty v lexike. In: *Lexikológia slovenského jazyka* [online]. [cit. 2013-05-24]. Dostupné z: <http://olostiak.webz.cz/2prekl/P10-sociolekty.pdf>

RAMPORTL, Milan. *Výslovnost spisovné češtiny: výslovnost přejatých slov: výslovnostní slovník*. Praha: Academia, 1978.

SUK, Jaroslav. *Několik slangových slovníků*. Praha: Inverze, 1993.

ŠIMEČKOVÁ, Alena. *Úvod do studia jazykové germanistiky*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0595-3.

*Výběrový slovníček počítačového slangu* [online]. [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://pcslang.wz.cz/>



## 9 Příloha

# Dotazník – Sociolekt pracovníků v IT

---

věk .....

1) Jakému výrazu dáváte přednost?

daunloudovat	stahovat	fouldr	adresář
dýfoltní	výchozí	kejs	počítač
drajv	mechanika	net	sít'
dylýtnout	mazat	sajta	stránka
fajl	soubor	svičnout	přepnout

2) Jakému výrazu dáváte přednost?

ajpina	IP adresa
grafárna	grafická karta
ramka	paměť RAM
wifina	sít' WIFI
základka	základní deska

3) Jakému výrazu dáváte přednost?

bacil	vir	trojhmat	Ctrl + Alt + Del
hadr	pevný disk	tučňák	Linux
klobásnice	klávesnice	vnitřnosti	technika uvnitř PC
krysa	myš	železo	hardware
piáno	klávesnice		

4) Popište postup řešení problému: Nefunguje tiskárna na lokální síti.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Děkuji za vyplnění dotazníku a přeji pěkný den,

Eliška Habartová